

Els documents de l'Arxiu Tarradellas

Josep Tarradellas

Un retir actiu

(1980-1988)

Joan Esculies

Josep Tarradellas
Un retir actiu
(1980-1988)

ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS
I MACIÀ (MONESTIR DE POBLET)

Patronat

President

P. Abat Octavi Vilà

Per part del monestir

Pare prior Rafel Barrué Broch

Sònia Hernández Almodóvar, directora general del Patrimoni Cultural

Francesc Carbó Serriñana

Josep M. Carbonell i Abelló

Sr. Antoni Castells i Oliveres

Sr. Àngel Garcia Fontanet

Sr. Antoni González Senmartí

Sr. Joaquim Nin i Borredà

Noemí Llauradó Sans, presidenta de la Diputació de Tarragona

Pare Lluç Torcal Sirera

Maria Bonet i Duato

Per part de la família

Josep Tarradellas i Macià

Josep M. Bricall i Masip

Montserrat Catalan i Benavent

Núria Marín Martínez, presidenta de la Diputació de Barcelona

Isabel Kauffmann

Jaume de Puig Oliver

Manuel Royes i Vila

Narcís Serra Serra

Anna Tarradellas Gordo

Anton Tarradellas Kauffmann

Guillem Tarradellas Kauffmann

Núria Gavarró i Rodríguez,
directora de l'arxiu i secretària del Patronat

Comissió assessora de la publicació

Per part de les universitats

Francesc Bonamusa

Catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona

Jordi Casassas

Catedràtic de la Universitat de Barcelona

Pelai Pagès

Professor de la Universitat de Barcelona

Josep Sánchez Cervelló

Catedràtic de la Universitat Rovira i Virgili

Joan Serrallonga

Catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona

Per part del patronat

P. Abat Octavi Vilà

Josep M. Bricall

Antoni Castells

Núria Gavarró

Àngel Garcia Fontanet

Joan Esculies

Josep Tarradellas

Un retir actiu

(1980-1988)

Edició a cura de
Núria Gavarró i Rodríguez

□■ Cossetània

Primera edició: juny del 2023

Maquetació: 3 × Tres

© dels textos

Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià
Hereus de Josep Tarradellas

© de la introducció

Joan Esculies

© d'aquesta edició

9 Grup Editorial / Cossetània Edicions, Valls, 2023
Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià

© de les il·lustracions

Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià

Impressió: Leitzaran Grafikak

ISBN: 978-84-1356-285-8

Dipòsit legal: DL T 236-2023

IBIC: BGH

Índex

Josep Tarradellas. Un retir actiu (1980-1988)

Joan Esculies 9

Cartes i documents 81

Amb Poblet i sobre l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià 83

Amb els Reis d'Espanya 102

Amb polítics 120

Amb altres corresponents 132

Documents 213

Conferències i discursos 217

Apèndixs 275

Viatges 276

Cronologia 287

Índex de noms dels documents 294

Índex de cartes i documents 299

Josep Tarradellas.

Un retir actiu (1980-1988)

Has estat un magnífic President. Catalunya ara calla, però no t'oblidarà mai. Li has fet un servei immens. Ningú més, en els moments històrics que hem viscut, hauria pogut substituir-te.¹

Tomàs Garcés a Josep Tarradellas, 2 de juny de 1980

Deixar la presidència

A la primavera de 1980 el món vivia trasbalsat encara pel triomf de la revolució islàmica a l'Iran i per l'inici de la invasió soviètica de l'Afganistan. L'elecció, un any enrere, de Margaret Thatcher com a primera ministra del Regne Unit i la de Ronald Reagan, al cap de pocs mesos, com a president dels Estats Units, obririen una nova etapa política amb canvis profunds en tots els àmbits i de llarg abast. També al bloc soviètic, l'aparició del sindicat no governamental polonès, Solidarnosc, hi contribuiria.

Aquest marc, que s'encaminava a la fi de la Guerra Freda que havia condicionat la política internacional en els darrers quaranta anys, cada vegada s'assemblava menys al que Josep Tarradellas havia conegut durant els anys d'exili. Si el president, que encarava aleshores la fi del seu mandat al capdavant de la Generalitat de Catalunya, podia tenir la sensació que el món canviava de manera irreversible, era aleshores.

En aquest context, el 20 de març de 1980 es van celebrar les primeres eleccions al Parlament de Catalunya des de la Segona República. La Convergència i Unió de Jordi Pujol va resultar, contra pronòstic, vencedora amb el 27,7% dels vots i 43 diputats dels 135 que conformaven la cambra. Joan Reventós, al capdavant del PSC-PSOE, va quedar en segon lloc, amb el 22,3% i 33 escons, seguit per la candidatura de Josep Benet pel PSUC, amb el 18,7% i 25 escons. A continuació

la UCD, amb 18 diputats i el 10,5% de vots, i ERC, amb un 8,9% i 14 diputats. A la cua, el Partido Andalucista, amb 2 escons.²

A pesar dels intents del seu nucli proper, de Pere Duran Farell, de Manuel Ortínez, inclús d'Heribert Barrera i també de Foment del Treball, Josep Tarradellas no s'havia volgut presentar als comicis ni en cap candidatura, ni a partir de la formació d'un partit de nou encuny tarradellista, a l'estil del Rassemblement du Peuple Français gaullista.³ Els partits tenien pressa per passar pàgina i retirar un president que havien volgut amb un caire simbòlic, però no polític com havia tingut durant els darrers dos anys i mig. Per a les distintes formacions havia estat un pròleg massa llarg. Consideraven que el seu moment havia arribat i de cap manera tenien la intenció de promoure una candidatura única amb Tarradellas al capdavant.⁴

Així les coses, Tarradellas, que va declarar que havia votat en blanc, encarrava els darrers dies de la seva presidència iniciada a l'agost de 1954.⁵ En el seu mandat al capdavant del govern d'unitat (1977-1980), format per membres de gairebé tot l'arc parlamentari català, havia ofert gairebé 4.000 audiències, realitzat uns 80 viatges oficials dins i fora de Catalunya, celebrat més de 600 actes oficials, concedit més de 200 entrevistes als mitjans de comunicació, emès al voltant de 1.500 comunicats de premsa, celebrat més d'un centenar de reunions del consell executiu, rebut 44 membres del cos consular i publicat més de 1.600 decrets en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), dels quals un terç del departament de la Presidència.⁶

Tres dies després dels comicis, l'encara president va dipositar amb possibilitats de lliurar en el futur a la comunitat cistercenca del monestir de Poblet el seu arxiu. El conformaven uns dos milions de documents, personals, de la Generalitat republicana, l'exili, la recuperació de la institució i la seva etapa com a secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya. Durant l'exili s'havia plantejat llegar-lo a l'Institut d'Estudis Catalans o al Parlament quan es restablís.⁷ En retornar, però, va concloure que dipositar-lo lluny de Barcelona obligaria a fer un esforç de desplaçament i això seria un primer tallafoc per prevenir visites d'ociosos i simples curiosos.

L'elecció de Poblet va anar marcada per la vinculació del monestir amb la història de la Corona d'Aragó i els panteons de reis com Jaume I el Conqueridor, Pere III el Cerimoniós o Alfons IV el Magnànim. A més, tal com el president havia comprovat en les seves visites, la seva comunitat es mantenia dedicada als seus quefers sense afany de participar en política. Un tarannà diferent del que l'havia enfrontat durant l'exili amb el monestir de Montserrat.⁸

L'arxiu es va batejar amb el nom de Montserrat Tarradellas i Macià, en honor de la seva filla, i es va configurar un patronat i un dipòsit fins a la mort del pre-

sident i la seva esposa, moment en què la comunitat monàstica passaria a ser-ne la propietària. A l'acte hi van ser convidats els reis d'Espanya, per bé que no hi van poder anar, i els presidents del Consell Interinsular de les Balears, Jeroni Albertí; el de la Diputació General d'Aragó, Juan Antonio Bolea; el del Consell del País Valencià, Enric Monsonís, i el de la Diputació Foral de Navarra, Jaime Ignacio del Burgo, com a representants dels ens autonòmics dels territoris que formaven la Corona d'Aragó i de Navarra.⁹

Poc després, el 31 de març, la Universitat de Tolosa – Le Mirail va nomenar doctors honoris causa el filòleg Antoni M. Badia i Margarit, el poeta Salvador Espriu i també Josep Tarradellas [d. 801]. Aquest, en el seu parlament, va esbossar la relació de la ciutat amb Catalunya i va expressar que Michel de Montaigne —de qui es deia que havia estudiat en aquella universitat— era el seu autor preferit. L'endemà va rebre la medalla d'or de Tolosa i va visitar els seus amics Frederica Montseny i Germinal Esgleas, que residien de feia anys a la ciutat occitana.¹⁰

Tarradellas va aprofitar els darrers dies en el càrrec per lliurar la Medalla d'Or de la Generalitat a Salvador Espriu. Feia uns anys que tots dos mantenien una relació més que cordial. L'autor de *La pell de brau* (1960) el considerava «el nostre paradigmàtic president» i trobava un encert que hagués llegat l'arxiu a Poblet.¹¹ En començar l'abril, va concedir encara la Medalla d'Or al lingüista Joan Coromines i va explicar que li hauria agradat atorgar-la també a personalitats difuntes, com Pere Coromines, Ferran Soldevila, Josep Carner o Agustí Calvet, *Gaziel*.¹²

El Parlament de Catalunya es va constituir el 10 d'abril de 1980. El va presidir Heribert Barrera, secretari general d'ERC, a canvi de donar suport a la candidatura de Pujol a la presidència de la Generalitat. També la UCD va obrir-se a donar suport al govern en minoria de CiU, després que Reventós i els socialistes catalans descartessin formar-ne part.

Tarradellas va pronunciar el discurs d'apertura de la legislatura remarcant la necessitat de la unitat dels catalans. També va expressar que sempre calia tenir en compte els adversaris i no menystenir els obstacles que s'interposarien en el camí cap a l'autogovern. I, així mateix, va agrair la presència del capità general de Catalunya, Antonio Pascual Galmés, per constatar la incardinació de l'estament militar en la pràctica democràtica i l'autonomia de Catalunya.¹³

Al cap de deu dies, en l'última reunió del consell executiu, el president va proposar que es concedís una nova Medalla d'Or de la Generalitat per a Jordi Rubió i Balaguer, fundador i director de la Biblioteca de Catalunya del 1914 al 1939. Tarradellas, essent conseller durant la Guerra Civil, hi havia tractat i s'havia preocupat de dotar de fons la institució.¹⁴

Això al marge, durant la reunió, Tarradellas i Pujol, conseller polític sense cartera, van discutir. La Generalitat restaurada s'havia fet càrrec d'uns 1.500 funcionaris de la Diputació de Barcelona per al seu funcionament, a més d'unes 200 places laborals de nova creació. Els funcionaris havien quedat adscrits amb caràcter provisional i temporal a la nova administració de la Generalitat.

Tarradellas havia viscut una situació semblant l'any 1931 quan la creació de la Generalitat de Francesc Macià havia necessitat el personal de la Diputació per començar a funcionar. El president volia ara que el personal de nova creació quedés també regularitzat amb garanties legals de continuïtat per agrair la seva contribució. Pujol no ho veia així. No volia tenir les mans lligades per poder contractar qui li plagués.¹⁵

Al president el va decebre profundament que Pujol no ho veiés de la mateixa manera. Si en arribar ell de l'exili s'havien acceptat els funcionaris nomenats pel règim franquista, no comprenia que no es reconeguessin els drets i la feina dels que s'havien nomenat en democràcia. Aquest plantejament no era banal. Seria un dels aspectes que, en endavant, retrauria a Pujol. Una i altra vegada, diria que aquest contractava els seus, els militants de CiU o afins, sense tenir present si eren en cada cas els més ben preparats per ocupar les places. Seria una crítica a l'engròs, sense baixar a parlar de casos específics.

En aquesta direcció, quan per Sant Jordi Televisió Espanyola el va entrevistar, Tarradellas va lamentar que es preveïés la formació d'un govern monocolor en comptes d'unitari com el seu. I, així mateix, va aconsellar a Pujol humilitat i autocrítica diària. L'endemà, el Parlament va elegir el nou president en segona votació. Tarradellas, distanciat del seu partit i amb una relació particular amb Barrera, va pressionar però no va aconseguir que la direcció d'ERC forcéss l'elecció en tercera votació.¹⁶

Un relleu difícil

A finals d'abril, el ministre de la Presidència, José Pedro Pérez-Llorca, va comunicar a Josep Tarradellas que el rei li atorgava el Gran Collar de Carles III. El president va declinar l'ofertament amb l'argument que, tal com havia manifestat a Joan Carles I en la primera trobada, «he estat republicà, ho soc i ho continuaré sent».¹⁷

En aquell moment, però, Tarradellas tenia altres preocupacions. D'entrada pretenia que, el mateix que en el seu cas, Adolfo Suárez o el rei fossin presents